

Ekoturizam u funkciji održivosti

Ecotourism in a function of sustainability

Svetozar Krstić¹, Vitomir Ćupić^{2}, Vladimir Krstić³*

¹Akademija za hoteljerstvo, turizam i wellness, Beograd, Srbija /
Academy of Hospitality, Tourism and Wellness, Belgrade, Serbia

^{2,3}Univerzitet Metropolitan, Fakultet za primenjenu ekologiju „Futura“, Beograd, Srbija /
University Metropolitan, Faculty of Applied Ecology “Futura”, Belgrade, Serbia

*Autor za prepisku / Corresponding author

Rad primljen / Received: 12.11.2024, Rad prihvaćen / Accepted: 18.12.2024.

Sažetak: Ekoturizam predstavlja oblik turizma koji sve više raste i dobija na značaju zbog svog održivog pristupa, pažnje prema prirodi i kulturi i podrške lokalnoj zajednici. U sklopu ekoturizma, tradicija ima važnu ulogu koja doprinosi autentičnosti iskustava turista, očuvanju kulturnog identiteta i promociji lokalne kulture. Očuvanje i promocija tradicije unutar ekoturizma ne samo što obogaćuje turistička iskustva, već i doprinosi održivom razvoju turizma, zaštiti kulturnog nasleđa i podršci ekonomskom razvoju, naročito ruralnih predela. Edukacija igra ključnu ulogu u ekoturizmu jer pruža posetiocima, lokalnom stanovništvu i turističkim operaterima znanje, svest i razumevanje o važnosti očuvanja prirode, podrške lokalnoj zajednici, promovisanju održivog turizma i zaštite okoline. Kreiranje i razvoj održivih turističkih proizvoda i usluga u ekoturizmu ključni su za promovisanje održivosti, zaštitu prirode i podršku lokalnoj zajednici. Postoji nekoliko značajnih sertifikata i certifikacija za ekoturizam koje prepoznaju i promovišu održive prakse u turizmu. Uspostavljanje sertifikacije za ekoturizam u Srbiji, slične onoj Ecotourism Australia, zahteva temeljno planiranje, saradnju s relevantnim stejkholderima i usklađivanje s međunarodnim standardima održivog turizma. U radu se predlaže pokretanje projekta za uspostavljanje sertifikacije „Ekoturizam Srbija“. Na osnovu sagledanih činjenica, razvojnih dokumenata, svetskih trendova i situacije na terenu, autori preporučuju mere i aktivnosti za unapređenje ekoturizma u Srbiji.

Ključne reči: Ekoturizam, priroda, kultura, održivi razvoj.

Abstract: Ecotourism is a form of tourism that is growing and gaining importance due to its sustainable approach, attention to nature and culture, and support to the local community. Within ecotourism, tradition plays an important role that contributes to the authenticity of tourists' experiences, the preservation of cultural identity and the promotion of local culture. The preservation and promotion of tradition within ecotourism not only enriches tourist experiences, but also contributes to the sustainable development of tourism, the protection of cultural heritage and the support of economic development, especially in rural areas. Education plays a key role in ecotourism because it provides visitors, local residents and tourism operators with knowledge, awareness and understanding of the importance of nature conservation, support for the local community, promotion of sustainable tourism and environmental protection. The creation and development of sustainable tourism products and services in ecotourism are key to promoting sustainability, protecting nature and supporting the local community. There are several notable certifications and certifications for eco-tourism that recognize and promote sustainable practices in tourism. Establishing a certification for ecotourism in Serbia, similar to that of Ecotourism Australia, requires thorough planning, cooperation with relevant stakeholders and alignment with international standards of sustainable tourism. In the paper, it is proposed to launch a project for the establishment of "Ecotourism Serbia" certification. Based on the observed facts, development documents, world trends and the situation on the ground, the authors recommend measures and activities to improve eco-tourism in Serbia.

Key words: Ecotourism, nature, culture, sustainable development.

¹orcid.org/0000-0001-8119-6452, e-mail: skrstic@akademijahtw.bg.ac.rs

²orcid.org/0009-0001-0790-020X, e-mail: vitomir.cupic@futura.edu.rs

³orcid.org/0009-0003-5968-5833, e-mail: vladimir.krstic@futura.edu.rs

UVOD / INTRODUCTION

Ekoturizam predstavlja oblik turizma koji sve više raste i povećava učešće u ukupnoj turističkoj razmeni zbog svog održivog pristupa, pažnje prema prirodi i kulturi i podrške lokalnoj zajednici. U sklopu ekoturizma, tradicija ima važnu ulogu jer doprinosi autentičnosti iskustava turista, očuvanju kulturnog identiteta i promociji lokalne kulture. Ljudi odlaze u prirodu kako bi pronašli inspiraciju, odmor, povezanost s prirodnim svetom i povratak svojim korenima. Ekoturizam, koji promovira očuvanje prirodnih resursa, zaštitu divljih životinja, podršku lokalnim zajednicama i edukaciju posetilaca, ključan je alat za promovisanje održivosti u turizmu i zaštite prirode. Kroz integraciju ekoturizma u destinacije, možemo stvoriti pozitivan uticaj na okolinu, podržati lokalnu ekonomiju i očuvati kulturnu baštinu, postižući time harmoniju između čoveka i prirode. Smatra se da je Hector Ceballos-Lascurain 1987. izneo prvu definiciju ekoturizma. Ovaj meksički arhitekt i ekolog je ekoturizam definisao na sledeći način: „Putovanje u relativno netaknutu i nezagađenu prirodu sa specifičnim ciljevima kao što su učenje, uživanje i divljenje okolini, biljkama i životinjama kao i prošlom i postojećem kulturnom nasleđu određenog područja“ (Ceballos-Lascurain, 1987).

Medjunarodno društvo za ekoturizam, TIES, osnovano 1990. godine, definiše ekoturizam kao „odgovorno putovanje u prirodna područja koja čuvaju životnu sredinu, održavaju dobrobit lokalnog stanovništva i uključuju tumačenje i obrazovanje“ (Anonimus, 2024). Obrazovanje treba da uključuje i osoblje i goste (Anonimus, 2024a).

Svetska turistička organizacija, UNWTO, definiše ekoturizam na sledeći način: „Ekoturizam je vrsta turističke aktivnosti zasnovana na prirodi u kojoj je suštinska motivacija posetilaca da posmatraju, uče, otkrivaju, doživljavaju i cene biološku i kulturnu raznolikost s odgovornim stavom da se zaštiti integritet ekosistema i unapredi dobrobit mesne zajednice“.

Ekoturizam povećava svest o očuvanju biodiverziteta, prirodne sredine i kulturnih dobara, kako među lokalnim stanovništvom tako i među posetiocima, i zahteva posebne procese upravljanja kako bi se smanjio negativan uticaj na ekosistem (Anonimus, 2024b).

WTO je definisala ekoturizam kao oblik turizma sa sledećim karakteristikama:

1. Svi oblici turizma zasnovani na prirodi u kojima je glavna motivacija turista posmatranje i uvažavanje prirode, kao i tradicionalnih kultura koje prevlađuju u prirodnim područjima.

2. Sadrži obrazovne i interpretativne karakteristike.

3. Generalno, ali ne isključivo, organizuju ga specijalizovana i mala lokalna preduzeća za male grupe. Strani operateri različitih veličina takođe organizuju, vode i/ili prodaju ekoturističke ture, uglavnom za male grupe.

4. Minimizira negativne uticaje na prirodnu i socio-kulturnu sredinu

5. Podržava zaštitu prirodnih područja tako što:

– stvara ekonomske koristi za zajednice domaćina, organizacije i organe vlasti koji su odgovorni za očuvanje prirodnih područja;

– otvara radna mesta i mogućnosti prihoda za lokalne zajednice; i

– povećava svest kako među lokalnim stanovništvom tako i među turistima o potrebi očuvanja prirodnih i kulturnih dobara (Anonimus, 2001).

1. ULOGE TRADICIJE U PONUDI RAZLIČITIH SADRŽAJA EKOTURIZMA / THE ROLE OF TRADITION IN THE OFFER OF DIFFERENT CONTENTS OF ECOTOURISM

U ovom delu, istražujemo ulogu tradicije u ponudi različitih sadržaja ekoturizma. Važno je istaći da tradicija igra ključnu ulogu u oblikovanju ponude ekoturizma, jer obogaćuje turistička iskustva posetilaca i pruža im mogućnost da istraže i upoznaju lokalnu kulturu i tradicionalne običaje. Očuvanje tradicije kroz različite aktivnosti ekoturizma, poput poseta tradicionalnim selima, radionicama lokalnih zanata, kulturnim manifestacijama i gastronomskim turama, omogućava posetiocima da se urone u lokalnu kulturu, upoznaju se s običajima i tradicijom te osećaju duh zajednice koju posećuju.

Tradicija pruža mogućnost da se sačuva kulturni identitet destinacija koje privlače turiste zbog svoje jedinstvene tradicije i nasleđa. Integracija tradicionalnih elemenata u ponudu ekoturizma pomaže u očuvanju lokalnih običaja, jezika, umetnosti i arhitekture, čime se promovira važnost kulturne raznolikosti i poštovanje tradicije. Posetioci mogu imati priliku da uče o kulturnom nasleđu destinacije, razumeju njenu prošlost i doprinesu očuvanju tradicionalnih vrednosti kroz podršku lokalnoj zajednici.

Takođe, tradicija često služi kao inspiracija i motivacija za aktivnosti unutar ekoturizma koje promovira održivi razvoj i zaštitu okoline. Kroz tradicionalne metode očuvanja prirode, korišćenje lokalnih resursa, implementaciju ekoloških praksi i podršku lokalnoj flori i fauni, ekoturizam može reflektovati tradicionalne vrednosti održivog života i brige o prirodi. Očuvanje tradicionalnih poljoprivrednih praksi, uzgajanje autohtonih sorti hrane i promocija ekoloških inicijativa u ekoturističkim destinacijama, pruža primer kako tradicija i održivost mogu delovati zajedno.

Tradicija igra važnu ulogu u oblikovanju i obogaćivanju ponude različitih sadržaja ekoturizma. Kroz pažljivo integrisanje tradicionalnih elemenata u turističke aktivnosti, promociju kulturnog identiteta destinacija i podršku očuvanju prirode, ekoturizam postaje više od običnog putovanja - postaje iskustvo koje duboko uranja u kulturu, tradiciju i prirodu destinacije i stvara trajne veze između posetilaca, lokalnog stanovništva i okoline. Očuvanje i promocija tradicije unutar ekoturizma ne samo što obogaćuje turistička iskustva, već i doprinosi održivom razvoju turizma, jača zaštitu kulturnog nasleđa i podržava ekonomski razvoj, naročito ruralnih predela (Weaver, 2008; Riznić i dr., 2024).

2. ZNAČAJ EDUKACIJE U EKOTURIZMU / THE IMPORTANCE OF EDUCATION IN ECOTOURISM

Edukacija igra ključnu ulogu u ekoturizmu jer pruža posetiocima, lokalnom stanovništvu i turističkim operaterima znanje, svest i razumevanje o važnosti očuvanja prirode, podrške lokalnoj zajednici, promovisanju održivog turizma i zaštite okoline. Ističemo nekoliko ključnih aspekata koji ukazuju na značaj edukacije u ekoturizmu:

1. *Povećanje svesti:* Edukacija o ekoturizmu pomaže povećanje svesti posetilaca o očuvanju prirode, zaštiti divljih životinja, klimatskim promenama i važnosti održivog putovanja. Kroz edukaciju posetioci stiču bolje razumevanje njihovog uticaja na okolinu i mogućnosti koje imaju za podršku održivim praksama.

2. *Podizanje obrazovanja o očuvanju prirode:* Edukacija u ekoturizmu pomaže u podizanju obrazovanja o važnosti očuvanja prirodnih resursa, biološke raznolikosti, zaštite prirodnih staništa te podršci za programe zaštite i obnove prirode. Posetioci imaju priliku da nauče o lokalnoj flori i fauni, geologiji, ekosistemima i ekološkim procesima.

3. *Promovisanje lokalne kulture i tradicije:* Edukacija u ekoturizmu omogućava posetiocima da uče o lokalnoj kulturi, tradiciji, običajima, umetnosti i zanatima. Kroz interakciju s lokalnim stanovništvom i učeći o kulturnom nasleđu destinacije, posetioci dobijaju dublje razumevanje i poštovanje prema lokalnoj kulturi.

4. *Razvoj ekoturističkih veština:* Edukacija takođe pruža priliku da se razvijaju ekoturističke veštine poput planinarenja, observacije divljih životinja, upravljanja otpadom, ekološke izrade, eko-vođenja i promocije održivih proizvoda. Ove veštine pomažu posetiocima da u potpunosti uživaju u ekoturističkim aktivnostima i podrže principe održivosti.

5. *Podsticanje odgovornog ponašanja:* Kroz edukaciju, posetioci su osposobljeni da prepoznaju

i primenjuju odgovorne turističke prakse, kao što su smanjenje korišćenja plastike, podrška lokalnoj ekonomiji, poštovanje pravila zaštite prirode te promovisanje održivosti putovanja.

Ukupno gledano, edukacija igra ključnu ulogu u ekoturizmu jer doprinosi podizanju svesti, promoviše očuvanje prirode, podržava lokalnu kulturu, razvija turističke veštine i podstiče odgovorno ponašanje putnika. Kroz edukaciju se stvaraju informisani, odgovorni putnici koji su spremni podržati održivi turizam i doprineti zaštiti okoline (Albrecht, 2021; Fennell, 2020).

3. KREIRANJE I RAZVOJ ODRŽIVIH TURISTIČKIH PROIZVODA I USLUGA U EKOTURIZMU / CREATION AND DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE TOURIST PRODUCTS AND SERVICES IN ECOTOURISM

Kreiranje i razvoj održivih turističkih proizvoda i usluga u ekoturizmu ključni su za promovisanje održivosti, zaštitu prirode i podršku lokalnoj zajednici. Jedni od najznačajnijih koraka i smernica za uspešno kreiranje održivih turističkih proizvoda i usluga u ekoturizmu:

1. *Identifikacija prirodnih i kulturnih resursa:* Prvi korak u kreiranju održivih turističkih proizvoda je identifikacija prirodnih i kulturnih resursa destinacije. To može uključivati divlje životinje, prirodne parkove, tradicionalne zanate, lokalnu kuhinju, običaje i festivala. Razumevanje bogatstva i posebnosti resursa pomaže u stvaranju autentičnih turističkih iskustava.

2. *Uključivanje lokalne zajednice:* Važno je uključiti lokalno stanovništvo u razvoj turističkih proizvoda i usluga kako bi se osigurala podrška zajednice, poštovanje lokalne kulture i ekonomska dobrobit. Kroz partnerski pristup s lokalnim stanovništvom, turistički proizvodi mogu biti bolje prilagođeni potrebama i interesima zajednice.

3. *Održivi dizajn:* Pri dizajniranju turističkih proizvoda i usluga potrebno je razmišljati o održivosti, uključujući upravljanje otpadom, štedljivu upotrebu resursa, zaštitu prirode i smanjenje negativnog uticaja na okolinu. Uvođenje ekoloških praksi, korišćenje obnovljivih izvora energije i podrška lokalnoj ekonomiji su važni elementi održivog dizajna.

4. *Edukacija i svest:* Edukacija posetilaca i lokalnog stanovništva o važnosti održivog turizma, zaštiti prirode i podršci lokalnoj zajednici ključna je za uspešno implementiranje održivih turističkih proizvoda. Organizovanje edukativnih tura, radionica i programa za posetioce pomaže u podizanju svesti i podsticanju odgovornog ponašanja.

5. *Monitoring i evaluacija*: Kontinuirano praćenje i evaluacija održivih turističkih proizvoda i usluga važni su za utvrđivanje učinka, identifikaciju mogućih poboljšanja kao i osiguranje da se ispunjavaju ciljevi održivosti. Kroz praćenje zadovoljstva posetilaca, praćenje ekoloških parametara i saradnju s lokalnom zajednicom, turistički proizvodi mogu biti uspješno održivi.

Kroz primenu ovih koraka i smernica za kreiranje održivih turističkih proizvoda i usluga u ekoturizmu, destinacije mogu doprineti zaštiti prirode, promociji kulture i tradicije, podršci lokalnoj ekonomiji i pružiti autentična i odgovorna turistička iskustva turistima. Održivi turizam ne samo što doprinosi očuvanju okoline, već i pozitivno utiče na lokalnu zajednicu i ekonomiju, stvarajući ravnotežu između turizma, kulture i prirode (Harris i dr., 2002).

4. SERTIFIKACIJA ZA EKOTURIZAM / CERTIFICATION FOR ECOTOURISM

U svetu postoji nekoliko značajnih sertifikata i certifikacija za ekoturizam koje prepoznaju i promovišu održive prakse u turizmu. Neke od najznačajnijih sertifikata za ekoturizam uključuju:

1. *Green Key*: Green Key je međunarodni sertifikat za održive hotele, restorane, kamping objekte i druga turistička preduzeća koji je fokusiran na energetska efikasnost, upravljanje otpadom, vodu i druge ekološke standarde (Anonimus, 2024c).

2. *Travelife*: Travelife je sertifikat koji se dodeljuje turističkim agencijama, hotelima i drugim turističkim preduzećima koji implementiraju održive prakse u svoje poslovanje, uključujući zaštitu okoline, socijalnu odgovornost i ekonomsku održivost (Anonimus, 2024d).

3. *Rainforest Alliance Certified*: Rainforest Alliance sertifikat priznaje turističke objekte koji podržavaju očuvanje ekosistema šuma, zaštitu divljih životinja, promociju lokalne kulture i podršku lokalnim zajednicama (Anonimus, 2024e).

4. *Global Sustainable Tourism Council (GSTC) Certified*: GSTC je globalno priznata organizacija koja identifikuje kriterijume za održivi turizam, a njeni sertifikati prepoznaju turističke destinacije i preduzeća koja primenjuju održive prakse (Anonimus, 2024f).

5. *Ecotourism Australia*: Ecotourism Australia je nacionalna organizacija u Australiji koja dodeljuje sertifikate ekoturizmu, koji prepoznaju turističke operatore koji promovišu očuvanje okoline, podržavaju lokalno zapošljavanje i promovišu odgovorno poslovanje (Ballantyne & Packer, 2013).

Ovo su samo neki od najznačajnijih sertifikata za ekoturizam koji pomažu turističkim preduzećima da ostvare održive prakse, pruže transparentnost i

odgovornost u svom poslovanju i pruže putnicima pouzdanu informaciju o njihovim održivim praksama.

5. POTENCIJALI SRBIJE U EKOTURIZMU / SERBIA'S POTENTIAL IN ECOTOURISM

Srbija ima mnogo potencijalnih lokacija koje bi se mogle razviti kao održive turističke destinacije. Neke od značajnijih lokacija s velikim potencijalom za razvoj ekoturizma u Srbiji:

1. *Nacionalni park Tara*: Nacionalni park Tara u zapadnoj Srbiji nudi očaravajuću prirodu, bogatstvo divljih životinja i brojne aktivnosti poput planinarenja, vožnje kajakom, posmatranja ptica i ekoloških tura.

2. *Nacionalni park Đerdap*: Nacionalni park Đerdap, koji se proteže duž Dunava, nudi jedinstvenu kombinaciju divlje prirode, kulturne baštine i arheoloških nalazišta. Ovaj park privlači ljubitelje prirode, planinare, arheologe i istraživače.

3. *Nacionalni park Fruška Gora*: Nacionalni park Fruška Gora, blizu Novog Sada, karakterišu pitomi pejzaži, planine, manastiri i brojne staze za planinarenje, biciklizam i obilaske prirode.

4. *Stara planina*: Stara planina, takođe poznata kao Balkan, pruža netaknutu prirodu, divlje životinje, planinske vrhove i prekrasne pešačke staze. Ova regija nudi priliku za održivo planinarenje, vožnju biciklom, posmatranje ptica i ekološke ture.

5. *Reka Drina*: Dolina reke Drine, koja se prostire kroz Srbiju, Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru, nudi spektakularan prirodni pejzaž, mogućnosti za aktivnosti na vodi poput raftinga i ribolova, kao i poseut starim selima i kulturnim znamenitostima.

Navedene lokacije predstavljaju samo nekoliko primera mesta u Srbiji s velikim potencijalom za razvoj održive turističke destinacije. Kroz pažljivo planiranje, upravljanje prirodnim resursima, podršku lokalnoj zajednici i promociju održivih praksi, ove lokacije bi mogle postati privlačna odredišta za putnike koji traže autentična prirodna iskustva i podršku očuvanju životne sredine.

Uspostavljanje sertifikacije za ekoturizam u Srbiji

Uspostavljanje sertifikacije za ekoturizam u Srbiji, slične onoj Ecotourism Australia, zahteva temeljno planiranje, saradnju s relevantnim stejkholderima i usklađivanje s međunarodnim standardima održivog turizma. Predlažemo u naznakama nekoliko koraka koji bi mogli biti korisni za uspostavljanje sertifikacije „Ekoturizam Srbija“:

1. *Analiza tržišta i potreba*: Prvi korak je sprovođenje detaljne analize tržišta i potreba kako bi se utvrdila potražnja za sertifikatom za ekoturizam u Srbiji, identifikovali ključni akteri i definisali ciljevi i kriterijumi sertifikacije.

2. *Razvoj standarda i kriterijuma:* Definisanje standarda i kriterijuma sertifikacije koji će obuhvatiti održive prakse u ekoturizmu, uključujući zaštitu okoline, podršku lokalnoj zajednici, kulturnu autentičnost i ekonomsku održivost.

3. *Saradnja s vlastima i turističkim sektorom:* Potrebno je uključiti relevantne državne agencije, turističke asocijacije, predstavnike fakulteta na kojima se izučavaju turizam i ekologija, turističke operatore i lokalne zajednice u proces razvoja sertifikacije ekoturizma kako bi osigurali široku podršku i aktivno učešće.

4. *Obuka i podrška:* Pružanje obuke i edukacije turističkim operaterima, smeštajnim objektima i destianacionim menadžerima o održivim praksama u ekoturizmu, kao i pružanje podrške u implementaciji standarda sertifikacije.

5. *Implementacija i evaluacija:* Implementirajne standarda i kriterijuma sertifikacije u turističke operacije, sprovođenje evaluacije i nadzora kako bi osigurali usklađenost i kontinuirano poboljšanje održivih praksi.

6. *Promocija i marketing:* Promovisanje sertifikata „Ekoturizam Srbija“ kao prepoznatljive oznake kvalitete koja privlači odgovorne putnike i promovise održive turističke destinacije u Srbiji.

Uspostavljanje sertifikacije ekoturizma u Srbiji zahteva multidisciplinarni pristup, saradnju s relevantnim stejkholderima i predanost održivosti u turizmu. Kroz ovaj proces, Srbija bi mogla da unapredi svoju ponudu ekoturizma, da pruži jasnu prepoznatljivost održivih turističkih praksi i da postane atraktivna destinacija za ekološki odgovorne putnike.

Uspostavljanje sertifikacije „Ekoturizam Srbija“ zahteva kooperaciju s različitim organizacijama i asocijacijama koje imaju interes i ekspertizu u području održivog turizma. Potencijalni partneri koji bi mogli biti ključni za uspostavljanje ove sertifikacije su između ostalih i:

1. *Ministarstvo turizma i Ministarstvo zaštite životne sredine Srbije:* Ministarstvo turizma i Ministarstvo zaštite životne sredine imaju ključnu ulogu u regulisanju turizma i ekološke zaštite te bi mogli pružiti podršku, smernice i regulativne okvire za uspostavljanje sertifikacije.

2. *Turistička organizacija Srbije:* Turistička organizacija Srbije ima značajnu ulogu u promociji turizma u zemlji i inostranstvu. Takođe, može podržati promovisanje sertifikacije i pomoći u uključivanju turističkih aktera u proces.

3. *Turističke asocijacije i udruženja:* Različite turističke asocijacije, udruženja hotela, turističkih agencija i drugih turističkih operatera mogu biti važni

partneri u promociji sertifikacije, provođenju obuka i podršci članovima u implementaciji održivih praksi.

4. *Fakulteti na kojima se izučava turizam i ekologija:* Fakulteti mogu pružiti naučnu i ekspertsku podršku procesu modeliranja i realizacije sertifikacije. Partnerstvo sa fakultetima turizma i ekologije koji su u svom radu posvećeni održivom turizmu i na kojima se izučava održivi turizam, mogu pružiti stručnu podršku u razvoju kriterijuma sertifikacije, obuci turističkih operatera i promociji održivih praksi, a posebno u procesu edukacije za primenu sertifikata.

5. *Nevladine organizacije za zaštitu životne sredine:* NGO-i koji se bave zaštitom okoline, očuvanjem prirode i promocijom održivog razvoja takođe mogu biti ključni partneri u uspostavljanju sertifikacije „Ekoturizam Srbija“ kako bi se osiguralo da sertifikat odražava najbolje prakse održivog turizma.

Kroz saradnju s različitim stejkholderima, uključujući vladine institucije, turističke asocijacije, turističke operatore i nevladine organizacije, uspostavljanje sertifikacije „Ekoturizam Srbija“ može postati uspešan projekat koji će podržati održivi turizam, podržavati lokalnu zajednicu i promovisati zaštitu okoline u turističkom sektoru Srbije.

ZAKLJUČAK / CONCLUSION

Na kraju, na osnovu sagledanih činjenica, razvojnih dokumenata, svetskih trendova i situacije na terenu, autori preporučuju sledeće mere i aktivnosti za unapređenje ekoturizma u Srbiji:

1. *Razvoj održivih destinacija:* Srbija treba da razvija destinacije koje promovisu održivi turizam, uključujući zaštitu prirode, očuvanje kulturne baštine i podršku lokalnoj zajednici.

2. *Edukacija i svest:* Potrebno je edukovati turiste, lokalno stanovništvo i turističke operatore o važnosti očuvanja okoline, održavanju lokalne kulture i promovisanju održivosti kao ključne vrednosti ekoturizma.

3. *Sertifikacija održivosti:* Podržati implementaciju sistema sertifikacije održivosti u ekoturizmu, kroz projekat Ekoturizam Srbija, koji bi osigurali transparentnost i odgovornost u turističkim aktivnostima.

4. *Povećanje investicija u održive projekte:* Podsticanje investicija u održive turističke projekte, poput eko hotela, ekoloških tura, biciklističkih staza i ekoloških centara, koji podržavaju očuvanje prirode i podršku lokalnoj ekonomiji.

5. *Promocija lokalnih proizvoda i kulture:* Podsticanje korišćenja lokalnih proizvoda, hrane, rukotvorina i kulturnih dobara kako bi se podržala lokalna zajednica i očuvala autentičnost destinacija.

6. *Saradnja s lokalnom zajednicom*: Važno je uključiti lokalnu zajednicu u planiranje, razvoj i upravljanje ekoturizmom kako bi se osiguralo da turizam donosi koristi svima u zajednici.

Unapređenje ekoturizma u Srbiji zahteva integrirani pristup koji uključuje saradnju svih relevantnih aktera, obrazovanje i osnaživanje lokalne zajednice, kao i promociju održivih praksi u turističkom sektoru. Kroz ove mere, Srbija može postati još atraktivnija destinacija za ekoturizam, privlačeći ekološki svesne i odgovorne putnike, podržavajući očuvanje prirode i podstičući lokalni ekonomski razvoj.

LITERATURA / REFERENCES

- [1] Albrecht, J.N. (ed.), (2021). *Managing Visitor Experiences in Nature-based Tourism*, CABI.
- [2] Anonimus (2024). The International Ecotourism Society, <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/>, pristupljeno 05.09.2024.
- [3] Anonimus (2024a). UNWTO, <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> pristupljeno 05.09.2024.
- [4] Anonimus (2021). The British Ecotourism Market, WTO Published: eISBN: 978-92-844-0486-5, page 18.
- [5] Anonimus (2024b). www.greenkey.global, pristupljeno 06.09.2024.
- [6] Anonimus (2024c). <https://travelfestaybetter.com> pristupljeno 06.09.2024.
- [7] Anonimus (2024d). <https://www.rainforest-alliance.org/insights/what-does-rainforest-alliance-certified-mean/>, pristupljeno 06.09.2024.
- [8] Anonimus (2024e). <https://www.gstcouncil.org/>, pristupljeno 06.09.2024.
- [9] Anonimus. (2024f). <https://ecotourism.org.au/>, pristupljeno 06.09.2024.
- [10] Ballantyne, R. & Packer, J. (2013). *International Handbook on Ecotourism*, Edward Elgar Publ., Cheltenham, UK & Northampton, MA, USA.
- [11] Ceballos-Lascurain H. (1987). The future of ecotourism. *Mexico Journal* (January), 13-14.
- [12] Fennell, D.A. (2020). *Ecotourism*, 5th Edition, Routledge, Taylor & Francis Group.
- [13] Harris, R., Griffin, T., Williams, P. (eds.), (2002). *Sustainable Tourism: A Global Perspective*, Routledge.
- [14] Riznić, D., Filipović, N.A., Jevtić, A. (2024). Analiza konkurentnosti turističkog proizvoda i adaptacija na klimatske promene, *Ecologica*, 31(114), 165-172.
- [15] Weaver, D. (2008). *Ecotourism*. Second edition, Wiley.